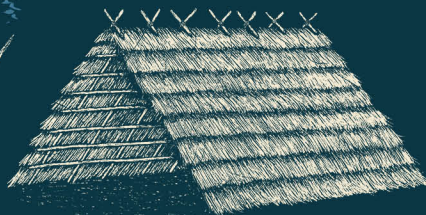

ZAPOMENUTÉ DOVEDNOSTI

PRO PŘEŽITÍ V PŘÍRODĚ

VÝROBA NÁSTROJŮ, PŘÍSTŘEŠÍ
A DALŠÍCH POMŮCEK V DIVOKÉ
PŘÍRODĚ

JOHN PLANT

 GRADA®

ZAPOMENUTÉ DOVEDNOSTI

ZAPOMENUTÉ

DOVEDNOSTI

PRO PŘEŽITÍ V PŘÍRODĚ

**VÝROBA NÁSTROJŮ, PŘÍSTŘEŠÍ
A DALŠÍCH POMŮCEK V DIVOKÉ
PŘÍRODĚ**

JOHN PLANT

CLARKSON POTTER/PUBLISHERS
NEW YORK

Upozornění pro čtenáře a uživatele této knihy

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této tištěné či elektronické knihy nesmí být reprodukována a šířena v papírové, elektronické či jiné podobě bez předchozího písemného souhlasu nakladatele. Neoprávněné užití této knihy bude **trestně stíháno**.

John Plant

Zapomenuté dovednosti pro přežití v přírodě

Výroba nástrojů, přístřeší a dalších pomůcek v divoké přírodě

Přeloženo z anglického originálu Primitive Technology: A Survivalist's Guide To Building Tools, Shelters & More In The Wild.

Copyright © 2019 John Plant

Popisné fotografie © 2019 John Plant

Všechny ostatní fotografie © 2019 Ben Neale

Ilustrace © 2019 Zachary Smith

Design knihy Jen Wang

Všechna práva vyhrazena.

Překlad René Souček

Vydala GRADA Publishing, a.s.

U Průhonu 22, Praha 7 jako svou 8911. publikaci

Sazba Jan Šístek

Odborné redaktorky Kateřina Patková, Alexandra Skálová

Počet stran 192

První vydání, Praha 2023

Tisk Iva Vodáková – Durabo

© GRADA Publishing, a.s., 2023

ISBN 978-80-247-1154-6 (pdf)

ISBN 978-80-271-5052-6 (print)

GRADA Publishing: tel.: 234 264 401, www.graded.cz

OBSAH

Než začneme 9

Úvod 11

ZÁKLADNÍ SADA NÁSTROJŮ

Ruční kladivo ... 14

Kamenné čepele ... 16

Ruční sekyrka ... 18

Rycí hůl ... 20

Palička a dláto ... 22

TEPLO

Zápalné klacíky ... 28

Smyčková vrtačka ... 30

Dmouchavka ... 34

Dřevěné kleště ... 38

Vypalovaná dřevěná mísa ... 40

LOV

Luk ... 46

Vrš na ryby ... 50

Vrhač oštěpů ... 54

Prak ... 58

ODĚVY A TEXTIL

Pletený koš ... 64

Spirálový koš ... 68

Obtáčený koš ... 72

Provazy ... 76

Vřetánko ... 78

Tkalcovský stav ... 80

Sandály ... 84

POKROČILÁ SADA NÁSTROJŮ

Teslice ... 90

Kamenná sekyra ... 94

Provázková vrtačka ... 98

Vodní buchar ... 104

CHÝŠE

Suchá zed' ... 112

Hliněná zed' ... 116

Zed' z proutí a mazaniny ... 120

Klenutá chýše ... 126

Chýše se sedlovou střechou ... 132

Áčková chýše ... 140

Kruhová chýše ... 146

Jehlanová chýše ... 152

Komín ... 156

Ondol ... 160

PRIMITIVNÍ PYROTECHNOLOGIE

Milíř na dřevěné uhlí ... 166

Železný granulát ... 172

**Vypalovací pec se vzestupným
tahem ... 176**

**Tavicí pec s přirozeným
tahem ... 182**

Kovářské dmychadlo ... 186

Poděkování ... 192

O autorovi ... 192

NEŽ ZAČNEME

Tuto knihu jsem napsal jen tak, pro zábavu. Pokud se budete zabývat čímkoli, co se v ní popisuje, buďte prosím velmi opatrní:

- ➔ Vždy respektujte místní zákony, zejména pokud jde o neoprávněný vstup na cizí pozemek a ochranu přírody.
- ➔ Při rozdělování ohně dbejte zvýšené opatrnosti a vždy nejprve zvažte terénní a povětrnostní podmínky. Požár může ohrozit životy a způsobit škody na majetku nebo životním prostředí. Sledujte množství suchého paliva v okolí ohniště a rychlost větru. Odstraňte hořlavé materiály v okruhu jednoho metru kolem pecí a ohnišť.
- ➔ Nikdy nemiřte zbraněmi proti jiným osobám nebo majetku. Pokud trénujete s podomácku vyrobenými střelnými zbraněmi, provádějte tuto činnost mimo zastavěnou oblast, kde by mohlo dojít ke škodám.
- ➔ Jestliže k popisovaným činnostem potřebujete využívat pozemek, který nevlastníte, nezapomeňte si vyžádat souhlas majitele. Prostudujte si také místní zákony ohledně využívání veřejných pozemků. A můžete přitom být i kreativní: farmář vám třeba dovolí využívat jeho pozemek výměnou za chýši, kterou na něm postavíte. Nebo můžete s dalšími lidmi založit spolek či klub a náklady na pronájem daného pozemku si rozdělit.
- ➔ Příroda je drsná, proto na sebe dávejte pozor. Přemýšlejte o všem, do čeho se chcete pustit. Když například šlápnete na žhavé uhlíky, můžete si tím přivodit vážné popáleniny. Divoká zvířata vás můžou zranit nebo i zabít. Otevřenými ranami nebo požitím kontaminované potravy a vody se vám může do těla dostat infekce. Dokonce i obyčejné lámání klacků může vést k poranění očí. Před zahájením jakékoli činnosti popsané v této knize se zamyslete nad možným nebezpečím a přijměte taková opatření, abyste se mu vyhnuli.
- ➔ V neposlední řadě berte také ohledy na životní prostředí a dostupné přírodní zdroje využívejte zodpovědně. Vaše činnost by neměla mít příliš velký dopad na přirozenou flóru a faunu v místě pobytu. Pokud to lze, snažte se selektivně využívat spíše plevelné rostliny a škůdce namísto původních druhů. Vždy ponechávejte dostatek rostlin a živočichů k dalšímu růstu a rozmnožování v zájmu jejich zachování pro další generace.

ÚVOD

Zapomenuté dovednosti pro přežití v přírodě představují výrobu nástrojů, textilií a oděvů a budování staveb pouze z volně dostupných přírodních materiálů. Cílem této volnočasové aktivity je vrátit se k disciplínám a primitivním technologiím, které moderní vymoženosti už dávno vytlačily na okraj zájmu. Některé z projektů v této knize vycházejí z technologií používaných v dávných dobách, jiné jsou založené na mých vlastních zkušenostech s řemeslnými dovednostmi v přírodě.

Vyrůstal jsem na venkově v australském severním Queenslandu. Už tenkrát mě bavily technické věci, ale k nejnovějším technologiím jsem neměl přístup. Fascinovaly mě systémy a techniky používané našimi předky k zajištění základních potřeb, které lidé k přežití vždy potřebovali – jídla, oblečení a přístřeší. Přemýšlel jsem o výrobě nástrojů z materiálů dostupných v přírodě a životě v divočině bez moderních zdrojů. Jako většina dětí jsem si stavěl bunkry z klacků a kamenů a jakmile jsem zvládl základní dovednosti, pustil jsem se do složitějších staveb a technik. Další fází bylo začít tento proces natáčet a publikovat, proto jsem vytvořil svůj videokanál na YouTube. Napadlo mě, že zábava tohoto typu může zajímat dost lidí, stejně jako mne, ale netušil jsem, jakou popularitu můj kanál získá. Jsem vděčný všem, kteří ho podporují.

Kniha, kterou držíte v ruce, je sbírkou projektů uvedených na tomto kanálu. Všechny jsem během let, kdy jsem se v primitivních technologiích zdokonaloval, sám vyzkoušel a snažil se je dál vylepšovat. Návodů a informací o materiálech uvedené v této knize vám pomohou při vaší vlastní realizaci těchto projektů. Většina materiálů, které používám, pochází z Austrálie, a proto se snažím uvádět jejich nejrůznější alternativy, ale doporučuji vám experimentovat s čímkoli, co najdete ve volné přírodě. Náročnost jednotlivých projektů se pohybuje od velmi snadné až po velmi složitou. Pokud jsou pro vás primitivní technologie úplnou novinkou, pak je vhodné, abyste na složitějších výtvorech spolupracovali s někým dalším.

V této knize se dočtete o projektech, které jsem publikoval na mém videokanálu. Jedna velmi nepříjemná překážka, se kterou jsem se musel vypořádat, se týkala živočišných produktů. Kvůli zákonným omezením lovu v Austrálii jsem musel vymyslet různé alternativy pro kosti a kůže, což byl v některých případech opravdu oříšek. Tak třeba vyrobit si meč z kůže namísto z hlíny, dřeva a kůry, jako jsem to musel udělat u kovářského dmyhadla (viz strana 186), by bylo mnohem jednodušší. Ale právě objevování nových způsobů práce s přírodními materiály je to, co mě na primitivních technologiích baví nejvíc. Rád čerpám inspiraci z okolního světa, abych vytvořil něco užitečného.

Doufám, že vás tyto přírodní dovednosti inspirují k pobytu v přírodě stejně jako mne. Vážím si vašeho zájmu o mou knihu a videa.

An aerial photograph of a dense, vibrant green forest. In the center, a prominent rocky peak rises above the canopy, partially shrouded in mist. The sky is a clear, deep blue, with soft, white clouds drifting across the upper portion of the frame. The overall scene is bright and natural, suggesting a high-altitude or mountainous environment.

ZÁKLADNÍ

SADA

NÁSTROJŮ

14

RUČNÍ KLADIVO

16

KAMENNÉ ČEPELE

18

RUČNÍ SEKYRKA

20

RYCÍ HŮL

22

PALIČKA A DLÁTO

Ruční kladivo

Ruční kladivo se používá pro opracování jiných kamenů do použitelných nástrojů. Protože se tento odolný kamenný nástroj dá snadno vyrobit, používali ho předchůdci člověka k úpravám tvaru svých nástrojů dávno předtím, než se hlavním materiálem pro tento účel staly kovy. Jeho smysl pochopíte, když se podíváte na opici, která s ním rozbíjí ořechy.

Toto kladivo bude základní součástí vaší primitivní bedny s náradím a je to také jeden z nejjednodušších nástrojů. Na jeho výrobu budete potřebovat jen dva tvrdé kameny: z jednoho vyrobíte ruční kladivo a druhý použijete k opracování toho prvního.

NÁSTROJE A MATERIÁLY

1 tvrdý kámen (ze kterého bude ruční kladivo)

1 tvrdý kámen
na opracování

1. Nejprve si rozmyslete, jak velké ruční kladivo chcete vyrobit. Ideální velikost kamene sloužícího k opracování nástrojů je obvykle někde mezi golfovým a tenisovým míčkem. Pokud však máte v úmyslu zatloukat do země velké kameny nebo dřevěné kůly, budete potřebovat větší nástroj, který je třeba ovládat oběma rukama.

2. Při opracování břitu ručního kladiva držte kámen, ze kterého tento nástroj vyrábíte, ve své nedominantní ruce. Tvrdý kámen sloužící k jeho opracování držte v dominantní ruce. Abyste do kamene mohli provádět úder, položte si ho na zem.

3. Tvrdým kamenem sloužícím k opracování udeřte pod úhlem na samý okraj kamene, ze kterého nástroj vyrábíte, abyste z něho odloupli drobnou šupinku. Dbejte na to, abyste úder do kamene prováděli pod úhlem. Energii kolmých úderů kámen pohlcuje a mohlo by dojít k jeho úplnému rozbití. Pokračujte v úderech, dokud nedosáhnete požadovaného břitu.

TIP

Nejtvrdší a nejodolnější kámen je křemen, a proto se s ním vyrábějí nejlepší ruční kladiva. Pokud nemáte k dispozici křemen, zvolte kámen, který je alespoň stejně tak tvrdý jako kámen, který opracováváte. Nepoužívejte měkké kameny, jako je vápenec nebo sádrovec.

UŽITEČNÉ ÚDEROVÉ TECHNIKY

Osekávání: Provádějte úder ručním kladivem směrem dolů v blízkosti hrany opracovávaného kamene tak, abyste z něho odstraňovali drobné šupinky. Úder by měly být jen mírné, aby nedocházelo k odpadávání příliš velkých částí kamene najednou.

Oklovávání: Malými úder ručního kladiva vytvářejte drobné zuby na povrchu v blízkosti hrany, abyste dosáhli promyšlenějšího břitu opracovávaného kamene. Následně takto vzniklý nerovný povrch posetý dolíčky obruste o hrubý kámen, abyste břit vyhladili.

Kamenné čepel

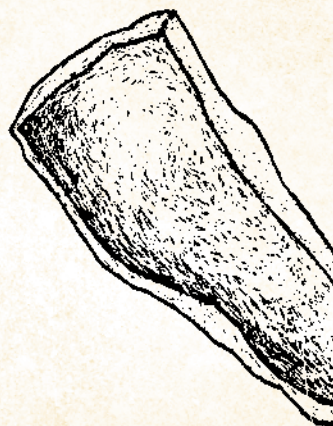
Kamenné čepel se vyrábějí snadno a jsou univerzální součástí sady nástrojů primitivního technika. Používejte je na jemné řezací a vyřezávací práce nebo jako nože, škrabky a šídla. Ideální je mít po ruce více různých velikostí. Čím jsou rozmanitější, tím lépe. Dobrý způsob, jak si vytvořit jejich pestrou sbírku, je schovávat si úlomky kamenů, které se vám nashromáždí při jiných projektech, například odlupky z právě vyrobeného ručního kladiva, a podle potřeby je ostřit.

NÁSTROJE A MATERIÁLY

Úlomky odolného kamene
(nejlépe křemene, pazou-
rku nebo obsidiánu)

Ruční kladivo (strana 14)

Držte úlomek kamene v nedominantní ruce a mírnými údery ručního kladiva směrem dolů z něho odštipávejte malé vrstvičky tak dlouho, dokud nedosáhnete požadovaného tvaru čepel.

TIPY

Snažte se držet přirozeného tvaru kamene a nepokoušejte se z něho vytvořit úplně nový tvar.

Pokud se čepel ztupí, odštipněte z ní další materiál, abyste z ní udělali znovu čepel ostrou.

Naostřením dlouhých a zašpičatělých kamenů získáte šídla, naostřením malých odštěpků pak univerzální řezné čepule. Pro náročné úkoly si naostřete hranu dlouhého plochého kamene, který pak můžete použít jako pilu nebo tesařský hoblík.

JAK POUŽÍVAT KAMENNOU ČEPEL

Pokud chcete řezat dřeva, přiložte k němu čepel a palcem zatlačte na její tupou stranu, abyste vytvořili zářez. Zkontrolujte si, že používáte kamennou čepel, která je ostrá jen z jedné strany. Pokud chcete do dřeva vrtat, otáčejte v něm špičatou kamennou čepelí. Pomocí větší kamenné čepule můžete dřevo ohoblovat, vzniklé hrubé hrany pak odstraníte škrábavým pohybem čepule.

Ruční sekyrka

Ruční sekyrka byla prvním kamenným sekacím nástrojem, který jsem vyrobil. Nejlépe se hodí při lehčích pracích se dřevem, pro jeho rozsáhlou těžbu vhodná není. Ruční sekyrku jsem využíval i pro stavby z kmenů o tloušťce až 15 cm, ale pro takové použití ji z důvodu velkého namáhání ruky nedoporučuji, proto pro tento účel raději použijte velkou kamennou sekyru (strana 94).

Pro výrobu ruční sekyrky si vyberte tvrdý a odolný kámen. Často používám čedič, který je běžně dostupný, ale dobrou volbou je také pazourek nebo obsidián.

NÁSTROJE A MATERIÁLY

1 odolný kámen (na ruční sekyrku)

Ruční kladivo (strana 14)

1. Držte kámen v nedominantní ruce a zjistěte, na které straně je tupější. Ostřejší hrana bude sloužit k sekání, tupá hrana pak jako rukojeť.
2. Opřete opracováváný kámen o zem a udeřte ručním kladivem seshora dolů do okraje jeho ostřejší hrany. Otočte kámen a zopakujte stejný úder na druhé straně ostří sekyrky tak, aby její hrana zůstala přibližně rovná. Pokud z jedné strany odeberete příliš mnoho kamene, bude ostří jakoby zvlněné. V takovém případě ho srovnejte tak, že kámen otočíte a udeříte do něho z druhé strany.
3. Jestliže chcete vyhladit rukojeť sekyrky, poklepejte lehce ručním kladivem seshora dolů na její případné výstupky.

JAK POUŽÍVAT RUČNÍ SEKYRKU

Pokud chcete zbavit kmínek nebo silnou větev postranních větviček, držte sekyrku v dominantní ruce a pohybem šikmo shora dolů je osekejte. Ruku přitom mějte mírně uvolněnou, abyste dopad každého takového úderu zmírnili. Ruční sekyrku používejte k sekání a štípání kmínků nebo větví do průměru asi 5 cm (k posekání větších stromů použijete kamennou sekyru, strana 94).